

צור

צור, מס' 1

שנת 1111

- 5 אעלמך סלמך אללה באן מן וקת מפארקתי לחצרתך
מן צור ראית לפרקתך וחשה כבירה ---
מקור: כ"י אוקספורד, בודליאנה, Heb. d. 75, f. 13.
פורסם: גיל, ארץ-ישראל, ג, מס' 610, עמ' 538.

תרגום

- 5 אודיעך, יתן לך האל שלום, כי מאז נפרדתי מהדרתך
בצור חשתי בדידות רבה בשל הפרידה ממך ---¹
1 קטע אחר ממכתב זה ראה לעיל, הערך "באניאס", מס' 3; ושם ספרות והערות.

צור, מס' 2

שנת 1124

- והלך שלמה¹ אל צור,² ואחרי כן הלך עבדיה הגר אל צור.
מקור: גולב, מגילת עובדיה הגר, עמ' 103.
ספרות: ראה לעיל, הערך "באניאס", מס' 4.

- 1 הוא שלמה מ"בעלי המקרא", שהתנבא לעובדיה הגר וליהודי "דן", היא באניאס, על הקץ הצפוי בעוד חודשיים וחצי. את עצמו ראה כ"איש אשר ישראל מבקשים"
(וראה לעיל, הערך "באניאס", מס' 4).
2 כלומר, באניאס. הצלבנים כבשו את צור בשנת 1123.

צור, מס' 3

אחרי שנת 1124

--- אלזגאגין ח ---¹

מקור: TS, Arabic 30.76. – רשימת תרומות מפסטאט.

תרגום

- עושי הזכוכית תרמו שמונה ---
ספרות: גויטיין, חברה ים-תיכונית, ב, עמ' 457, נספח ב, מס' 65.
1 גויטיין מציין, כי המדובר בעושי זכוכית מצור, אף-על-פי שמקום מוצאם אינו נזכר.

צור, מס' 4

בין שנת 1168 לשנת 1170

ומשם¹ חצי יום לצור החדשה² --- והיא עיר יפה ובתוכה כמו ת"ק³ יהודים, וביניהם חכמים בתלמוד, ובראשם ר' אפרים מצר⁴ דיין ור' מאיר מקרקשונה⁵ ור' אברהם ראש הקהל, ויש להם שם ספינות ליהודים בים, ושם יהודים אומני זכוכית הטוב⁶, הנקרא זכוכית צור החשוב בכל הארצות --- והיא עיר סחורה, באים אליה מכל מקום.

מקור: בנימין מטודילה, עמ' כ.

ספרות: פראוור, היישוב היהודי, עמ' 52-54 ו-117-118.

- 1 כלומר, מ"צרפתה" שלד צידון.
- 2 להבדילה מצור הקדומה, שעליה אומר בנימין: "ועולה אדם בחומת צור החדשה ורואה צור הקדומה, אשר כסה אותה הים רחוקה מן החדשה כזריקת אבן".
- 3 חמש מאות. במהדורת אשר: ארבע מאות.
- 4 ראה עליו להלן, מס' 5, הערה 1.
- 5 Carcassonne שבדרום צרפת. וראה לעיל, הערך "ירושלים", מס' 51, הערה 3.
- 6 במהדורת אשר: "ושם אומני זכוכית הטוב", בלי אזכור יהודים.

צור, מס' 5

שנת 1177

והזה אגובה מסאיל החכמים הנבונים היקרים חכמי צור ינצרו צורם מכל צרה תלמידי רבי אפרים הדיין החסיד¹ ז(כר) צ(דיק) ל(ברכה). --- והזה גמלה מא סאל פיה הר' אפרים זצ"ל וגמלה מא סאלתם אנתם קד תקדם לכם אלגואב עליה. המקום ירחם עליו ויברך אתכם ויעזור את כולנו לעסוק במצותיו ולהדמות בדרכיו ולהבין בייחודו אמן וכן יהי רצון, סיון אתפ"ח לשטרות.² משה ב(ן) ר' מימון ז(כר) צ(דיק) ל(ברכה).

מקור: תשובות הרמב"ם, א, אחרי סימן קיח, עמ' 204; שם, אחרי סימן קנ, עמ' 286.

תרגום

ואלה התשובות³ למה ששאלו החכמים הנבונים היקרים חכמי צור⁴ ---
--- וזהו כל מה ששאל הר' אפרים ז(כר) צ(דיק) ל(ברכה), וכל מה ששאלתם אתם, כבר השבנו לכם תשובה עליו ---

- 1 הוא, כנראה, ר' אפרים הדיין מצר, הנוכח אצל בנימין מטודילה (לעיל, מס' 4). אפרים הדיין היה חכם פרובנסאלי, שיוסף סמברי מונה אותו בין חכמי לונל. ראה: דברי יוסף, עמ' 218. לדברי סמברי היה אפרים הדיין תלמידו של יוסף, אביו של אנטולי, הדיין הפרובנסאלי של אלכסנדריה (ראה עליו לעיל, הערך "ירושלים", מס' 41, הערה 2), דבר שאינו אפשרי בגלל סדר הזמנים. ראה על כך: אגרות הרמב"ם, מהדורת י" שילת, א, ירושלים תשמ"ח, עמ' קצב, הערה 9; ב, עמ' תסה, הערה 1. הגירסה "אפרים מצרי" --- משמע, מפסטאט --- שגורס אשר במהדורתו של מסעות בנימין, אינה אפשרית אף היא. ייתכן, כי במקורו היה כתוב "אפרים מצרי", כלומר, מצר(פת); מכל-מקום, הכתיב החסר "מצרי" מלמד שאין הכוונה לעיר "צור" ששמה כתוב בשאר חלקי המשפט בכתיב מלא (וראה לעיל, מס' 4). זאת ועוד, קשה לייחס תואר על-שם מקום לאדם החי במקום זה. כן ראה: מאן, היהודים במצרים, ב, עמ' 325, הערה 7. דומה, ששאלות מספר שאל ר' אפרים עצמו סמוך למותו, ואילו תלמידיו שאלו את רוב השאלות. התשובות נכתבו אחרי מותו של ר' אפרים. וראה גם: תשובות הרמב"ם, ב, סימן שכה, עמ' 592. גם תשובה זו נשלחה לר' אפרים.
- 2 סיון תקל"ז / מאי-יוני 1177.
- 3 הכוונה לשלושים ושתיים תשובות שהשיב הרמב"ם לתלמידי ר' אפרים מצור; ראה: תשובות הרמב"ם, א, סימנים קיט-קנ. על תשובות אלו יש להוסיף את סימן תמו, עמ' 724-725, הכולל תשובה שנשלחה אף היא לצור.
- 4 עד כאן סימן קיח.

שנת 1177

צור, מס' 6

פי מא דכרה ז"ל ען ר' מאיר ור' חייא נוחן בעדן פי כונהמא אובגא עלי אהל צור אכראג שתי חלות.

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

מקור: תשובות הרמב"ם, א, סימן קלא, עמ' 246.

תרגום

בדבר מה שהזכיר ז' (כרונו) ל(ברכה) בשם ר' מאיר¹ ור' חייא נוחם בעדן, שחייבו את אנשי צור להוציא שתי חלות.

1 הוא, כנראה, ר' מאיר מקארקאסון, שהזכיר אותו בנימין מטודילה בשנת 1170, בקירוב (וראה לעיל, מס' 4), והוא עודו בחיים. מכאן, שנפטר בין שנת 1170 לשנת 1177. לדברי ר' בנימין היו ר' מאיר ור' אפרים (וראה לעיל, מס' 5, הערה 1) מראשי קהל צור.

צור, מס' 7

אחרי שנת 1178

ספר אחד יש לי שחברתינו קודם חבור זה, שהוא משנה תורה.¹ ואותו הספר קראתינו ספר המצוות --- ואותו הספר חברתינו בלשון ערבי, והרי הוא מצוי אצלכם בצור, וכמה נוסחות הגיעו ממנו עד בבל ועד סוף המערב ובערי אדום, וכבר הוא ידוע. אם ישנו אצלכם ממנו, יסתלק כל ספק שישתפק לך.

מקור: תשובות הרמב"ם, ב, סימן תמוז, עמ' 725.

1 משנה תורה נחתם בשנת תתקל"ז / 1178.

צור, מס' 8

בין שנת 1181 לשנת 1184

--- ארמלה אלצורי גריבה ה'¹ ---

מקור: TS, NS, 324, f. 132d – רשימת תרומות מפסטאט.

תרגום

--- אלמנת הצורי הנכריה תרמה חמישה דרהם

ספרות: גויטיין, חברה ים-תיכונית, ב, עמ' 459, נספח ב, מס' 71.

1 ה' הוא סכום התרומה.

צור, מס' 9

בין שנת 1174 לשנת 1187

מא אהל אלשאם צור ועכא אלא ביתעצבו מע אל גרבא ---

מקור: TS, 18 J 2, f. 10

פורסם: גויטיין, היישוב בארץ-ישראל, עמ' 266.

תרגום

אנשי דמשק, צור ועכו אינם אלא מוסרים את נפשם על הנכרים.¹ ---

1 קטעים מתוך מכתב שעיקרו נדפס לעיל, הערך "טבריה", מס' 8; וראה שם הערה 3.

בין שנת 1188 לשנת 1189

צור, מס' 10

Rex autem ille [Widonus de Lezinun] non habens ubi caput suum reclinaret extra urbem Tyri in tentoriis remansit. Confluebant ergo ad eum Templarii et Hospitalares et omnes Christiani qui dispersi erant in regione illa propter metum Judaeorum et paganorum et adhaerebant ei sicut domino et regi suo.

מקור: Gesta Regis Henrici Secundi, ed. W. Stubbs, Rolls Series, XLIX: 2, London 1867, p. 93

תרגום

ואילו המלך גי דה-ליזיניאן,¹ כשלא מצא מקום להניח בו את ראשו, נשאר במאהל מחוץ לעיר צור.² לפיכך זרמו אליו טמפלרים והוספיטאלרים וכל הנוצרים שהיו מפוזרים בסביבה ההיא בשל הפחד מפני היהודים והפאגאנים³ והצטרפו אליו כאל אדונם ומלכם.

ספרות: פראוור, תולדות, ב, עמ' 34–36; ב"ז קדר, "יהודים ושומרונים בממלכת ירושלים הצלבנית", תרביץ, נג (תשמ"ד), עמ' 392.

- 1 צלאח אלדין שבה את גי דה-ליזיניאן בקרב חיטין, ולא שחרר אותו אלא במאי 1188. המאורע המתואר התרחש אפוא בין מאי 1188 לתחילת המצור על עכו באוגוסט 1189. הקטע מופיע בכרוניקה שחיבר רוג'ר מהובדן (Hoveden), שיוחסה בטעות לבנדיקט מפרטרבורו (Peterborough). ראה: קדר (ספרות), הערות 1819.
- 2 המלך נאלץ לרכז את כוחותיו מחוץ לעיר, משום שקונראד ממונפרה (Montferrat), אדון צור, לא התיר לו להיכנס אליה.
- 3 כלומר, המוסלמים. ייתכן, כי הפחד מן היהודים קשור ביישוב היהודי בכפרי הגליל העליון ובגליל המערבי (וראה להלן, הערך "צידון", מס' 2).